

გირავნობის უფლების მიღწევა სახელმწიფო საკუთრებაზე

სსკ-ის 274-ე და სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ კანონის 771 VII მუხლები

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 8 ოქტომბრის № ას-743-699-2012 გადაწყვეტილება

I. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები

მოსარჩელე კომერციულ ბანკსა და ფიზიკურ პირს შორის 2009 წელს დაიდო ხუთწლიანი საკრედიტო ხელშეკრულება და ამ კრედიტის უზრუნველსაყოფად, ავტომანქანის გირავნობის ხელშეკრულება. ხელშეკრულებების დადებიდან ერთი წლის შემდეგ, კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით ფიზიკური პირი სასამართლომ დამნაშავედ ცნო სსკ-ის 260 III ა) მუხლით, სასჯელის სახედ კი განესაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა და სახელმწიფოს სასარგებლოდ ავტომანქანის უსასყიდლოდ ჩამორთმევა. მოგვიანებით, ავტომანქანა შინაგან საქმეთა სამინისტროს გადაეცა. ყოველივე აღნიშნულისა და იმის გათვალისწინებით, რომ ფიზიკურ პირს კრედიტი არ დაუფარავს, ბანკმა სარჩელით ფიზიკური პირისგან მოითხოვა დავალიანებისა და პირგასამტეხლოს გადახდა, ხოლო შსს-სგან მოთხოვნის უზრუნველყოფის საშუალების – დაგირავებული ავტომანქანის რეალიზაცია. შსს-მ სარჩელი არ ცნო და შესაგებლით განაცხადა, რომ ავტომანქანას, როგორც განაჩენით უსასყიდლოდ ჩამორთმეულს, არ შეიძლება გადააჰყვეს გირავნობის უფლება (სანივთო უფლების მიღწევის თვისება).

II. საქალაქო და სააპელაციო სასამართლოს მსჯელობა

ბათუმის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2011 წლის 11 ოქტომბრის გადაწყვეტილებით მოსარჩელის მოთხოვნა ავტომანქანის სარეალიზაციოდ მიქცევის თაობაზე არ დაკმაყოფილდა, რაც ბანკმა გაასაჩივრა. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 4 აპრილის განჩინებით სააპელაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა და უცვლელად დარჩა ბათუმის საქალაქო სასამართლოს გასაჩივრებული გადაწყვეტილება. სააპელაციო სასამართლომ გაიზიარა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ დადგენილი ფაქტობრივი

გარემოებები, დაეყრდნო სსკ-ს 274 IV მუხლის ანალოგიას და მიუთითა, რომ „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „გ“ პუნქტის თანახმად, აღსრულებას ექვემდებარება სისხლის სამართლის საქმეზე კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი სასჯელის სახით ქონების ჩამორთმევის შესახებ. სააპელაციო სასამართლომ ანალოგიით გამოიყენა სხენებული კანონის 77¹ VII მუხლი, რომლის თანახმადაც, უზრუნველყოფილი მოთხოვნის არსებობის შემთხვევაში სახელმწიფო/ავტონომიური რესპუბლიკის/ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში ქონების ნატურით გადაცემისას უქმდება ამ გირავნობის/იპოთეკის შემდეგ საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული სანივთო უფლებები და მიიჩნია, რომ სახელმწიფოს საკუთრებაში დაუტვირთავი ქონება გადაეცა.

III. საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება

საკასაციო სასამართლომ დააკმაყოფილა კასატორის მოთხოვნა საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს კუთვნილი ავტომანქანის იძულებით რეალიზაციასთან დაკავშირებით და მიიჩნია, რომ დაგირავებული ქონების სახელმწიფოს საკუთრებაში გადასვლის შემდეგ გირავნობა არ უქმდება. საკასაციო სასამართლო განმარტავს, რომ შსს-სა და ბანკს შორის ურთიერთობა კერძოსამართლებრივია, ხოლო სახელმწიფო კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილეობს როგორც ნებისმიერი პირი და სამოქალაქო სამართლის სხვა სუბიექტების ანალოგიური უფლებამოვალეობებით სარგებლობს. თავისთავად ის ფაქტი, რომ დაგირავებული ქონების მესაკუთრე სახელმწიფო გახდა, გირავნობის შეწყვეტას არ ნიშნავს. დაგირავებული ქონების მესამე პირებზე გადაცემით კი გირავნობა ავტომატურად არ წყდება – სსკ-ს 274-ე მუხლის თანახმად, გირავნობის საგნის გასხვისებისას შემძენზე გადადის გირავნობით დატვირთული საკუთრება, გარდა ამ მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილებით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. სწორედ სსკ-ს 274-ე მუხლის მე-4 ნაწილი გამოიყენა სააპელაციო სასამართლომ ანალოგიით და დაადგინა, რომ სახელმწიფოს დაუტვირთავი ქონება გადაეცა. ზემოაღნიშნული ნორმის თანახმად, დამგირავებლის მიერ გირავნობის საგნის ჩვეულებრივი სამეწარმეო საქმიანობის ფარგლებში გასხვისების შემთხვევაში შემძენზე გადადის დაუტვირთავი საკუთრება, მიუხედავად იმისა, იცოდა თუ არა შემძენმა გირავნობის შესახებ. ეს წესი არ გამოიყენება, თუ შემძენი და დამგირავებული არაკეთილსინდისიერად მოქმედებდნენ. საკასაციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ სსკ-ის 274-ე მუხლის მე-4 ნაწილი საგამონაკლისო ნორმაა, რომელიც მოცემული დავის გადაწყვეტისას გამოყენებული არ უნდა ყოფილიყო. აღნიშნულს ცალსახად ადასტურებს 274-ე მუხლის სტრუქტურა, რომლის პირველი ნაწილი ზოგად წესს ადგენს, ხოლო მე-4 ნაწილი გამონაკლისს ამ წესში. საკასაციო სასამართლო იმაზეც ამხვილებს ყურადღებას, რომ 274-ე მუხლის მე-4 ნაწილი მსგავსი ურთიერთობის მომწესრიგებელ ნორმადაც

¹ უსასყიდლოდ გადაცემა მოხდა შემდეგი სამართლებრივი საფუძვლით: სსიპ „საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მომსახურების სააგენტოს“ 2010 წლის 23 სექტემბრის № 872 ბრძანება სახელმწიფოს საკუთრებაში მიქცეული ქონების უსასყიდლოდ გადაცემის შესახებ; „სახელმწიფო ქონების შესახებ“ საქართველოს კანონის 26-ე მუხლის „დ“ პუნქტი, 27-ე მუხლის მე-4 პუნქტი; საქართველოს ფინანსთა მინისტრის 2010 წლის 29 იანვრის №44 ბრძანება „სახელმწიფოს საკუთრებაში მიქცეული ქონების საწყისი ფასის განსაზღვრის, ამ ქონების აღრიცხვის, შენახვის, შეფასებისა და განკარგვის წესისა და პირობების აგრეთვე რეალიზაციის შედეგად ამონაგები თანხის განაწილების წესის დამტკიცების თაობაზე“, მე-19 მუხლი.

ვერ ჩაითვლება, გარდა იმისა, რომ სპეციალური კანონია. აღნიშნული ნორმა დაუტვირთავი საკუთრების გადაცემის წინაპირობად კონკრეტულ განსაკუთრებულ შემთხვევას – გირავნობის საგნის ჩვეულებრივ სამეწარმეო საქმიანობის ფარგლებში გასხვისებას ადგენს, რაც სრულიად სხვა სფეროა, ვიდრე ქონების სახელმწიფოსათვის უსასყიდლოდ გადაცემა. საკასაციო სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ განსახილველ შემთხვევაში კანონის ანალოგიით გამოყენების საჭიროება არც არსებობდა, რადგანაც, ზოგადი ნორმა მოცემულ დავასთან დაკავშირებულ საკითხსაც მოიცავს – სსკ-ს 274-ე მუხლის პირველი ნაწილი ადგენს, რომ ჩვეულებრივ პირობებში, გირავნობის საგნის გასხვისებისას შემდეგნე გირავნობით დატვირთული საკუთრება გადადის. „გასხვისება“ სამოქალაქო სამართალში არ გულისხმობს აუცილებლად ნივთზე საკუთრების უფლების გადაცემის სანაცვლოდ ეკვივალენტური ანაზღაურების მიღებას (მაგ. ნასყიდობა, გაცვლა), არამედ ქონების ახალ მესაკუთრეზე გადაცემას, მათ შორის უსასყიდლოდაც (მაგ. ჩუქება), ამდენად, თავისთავად ის ფაქტი, რომ გირავნობის საგანი ჯერ სახელმწიფოს, ხოლო შემდეგ შსს-ს უსასყიდლოდ გადაეცა საკუთრებაში, გირავნობის შეწყვეტასთან დაკავშირებული არ არის. აქვე ის გარემოებაცაა საყურადღებო, რომ, ვინაიდან, მოცემულ შემთხვევაში, არსებობს ავტომატური რეგისტრირებული გირავნობა, შემძენისათვის ამის შესახებ ცნობილი აუცილებლად იქნებოდა.

IV. კომენტარი

საკასაციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ სააპელაციო სასამართლოს მხრიდან „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ კანონის 77¹ VII მუხლის ანალოგიით იმის დასაბუთება, რომ სახელმწიფოს საკუთრებაში დაუტვირთავი ქონება გადაეცა, არასწორია. კერძოდ, „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ კანონის 77¹-ე მუხლი ადგენს ბიუჯეტის სასარგებლოდ სააღსრულებო წარმოებისას, მათ შორის საგადასახადო გირავნობით/იპოთეკით დატვირთული, ყადაღადადებული ქონების რეალიზაციის შესახებ გადაწყვეტილების აღსრულებისას რა შემთხვევაში შეიძლება სახელმწიფოს,

ავტონომიურ რესპუბლიკას ან თვითმმართველ ერთეულს ქონება ნატურით გადაეცეს. ამგვარი გადაცემის წინაპირობაა ის გარემოება, რომ აუქციონზე ვერ გამოვლინდა გამარჯვებული, ან გამარჯვებულმა პირმა ქონების ფასი დადგინებულ ვადაში არ გადაიხადა. რაც შეეხება მითითებული მუხლის მე-7 პუნქტს, იგი ადგენს, რომ უზრუნველყოფილი მოთხოვნის, მათ შორის, ქონებაზე რეგისტრირებული საგადასახადო გირავნობის/იპოთეკის უფლების არსებობის შემთხვევაში სახელმწიფო/ავტონომიური რესპუბლიკის/ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულის საკუთრებაში ქონების ნატურით გადაცემისას უქმდება ამ გირავნობის/იპოთეკის შემდეგ საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული სანივთო უფლებები. საკასაციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ მოცემული ნორმის ანალოგიით გამოყენება დაუშვებელია, რადგან სპეციალურ სამართლებრივ ურთიერთობას აწესრიგებს. გარდა ამისა, სააპელაციო სასამართლომ იგი არასწორადაც განმარტა, რადგანაც მითითებული ნორმიდან ის დასკვნა კი არ გამომდინარეობს, რომ სახელმწიფოს საკუთრებაში დაუტვირთავი ქონება გადაეცემა, არამედ ის, რომ ქონების ნატურით გადაცემისას უქმდება საგადასახადო გირავნობის შემდეგ ქონებაზე რეგისტრირებული სანივთო გარიგება, რასაც მოცემულ შემთხვევასთან კავშირი არ აქვს, მით უფრო, რომ ბანკის გირავნობა სადავო ავტომატურად ქონების სახელმწიფო საკუთრებაში გადაცემამდე ბევრად ადრე იყო რეგისტრირებული. მოქმედი კანონმდებლობა არ აწესრიგებს განაჩენის საფუძველზე დაგირავებული ან იპოთეკით დატვირთული ქონების სახელმწიფოს სასარგებლოდ უსასყიდლოდ ჩამორთმევის რეჟიმს, შესაბამისად, არ არსებობს დათქმა, რომ ასეთ შემთხვევაში სახელმწიფოს დაუტვირთავი ქონება გადაეცემა, არც „სახელმწიფოს საკუთრებაში მიქცეული ქონების განკარგვის შესახებ“ კანონი ადგენს, რომ სახელმწიფოს საკუთრებაში მიქცეული ქონების შემდგომში უსასყიდლოდ გადაცემისას შემძენზე დაუტვირთავი საკუთრება გადადის.

თათია ჯორბენაძე